

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.07.2006, sp. zn. 8 Tdo 838/2006, ECLI:CZ:NS:2006:8.TDO.838.2006.1

Číslo: 25/2007

Právní věta: Zaměstnanec bezpečnostní služby může omezit osobní svobodu jiného při splnění podmínek § 76 odst. 2 tr. ř., tj. jde-li o osobu, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté. Zákrok zaměstnance bezpečnostní služby vůči osobě, která není podezřelá ze spáchání trestného činu, spočívající v omezení její osobní svobody, nelze pokládat za oprávněný, ani když jej provede na žádost orgánů Policie České republiky o zadržení této osoby pro účely plnění jejích jiných úkolů. Okolnost, že zaměstnanec bezpečnostní služby takto jednal na žádost Policie České republiky, nemá význam pro posouzení oprávněnosti jeho zákroku, a proto mohou být splněny podmínky nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák., pokud osoba, již tento zaměstnanec neoprávněně brání v užívání osobní svobody, užije násilí k překonání odporu toho, kdo omezuje její osobní svobodu. Oprávněnost nutné obrany je v takovém případě založena na tom, že uvedená osoba odvrací útok na zájem chráněný trestním zákonem, konkrétně na zájem společnosti na ochraně osobní svobody.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.07.2006

Spisová značka: 8 Tdo 838/2006

Číslo rozhodnutí: 25

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Exces, Zadržení osoby

Předpisy: § 13 tr. zák.
§ 76 odst. 2 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání obviněného Mgr. J. K. zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 9 To 512/2005, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. 2 T 1/2005, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. Obvodnímu soudu pro Prahu 3 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. 2 T 1/2005, byl obviněný J. K. uznán vinným trestnými činy výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. a ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody na 8 měsíců, jehož výkon mu byl

podle § 58 odst. 1 a § 60a odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu 2 roky, a zároveň byl nad obviněným vysloven dohled.

Obviněný napadl rozsudek soudu prvního stupně odvoláním směřujícím proti všem jeho výrokům. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 9 To 512/2005, byl rozsudek soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. v celém rozsahu zrušen. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. bylo znovu rozhodnuto tak, že obviněný J. K. byl uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. a odsouzen podle § 221 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody na 5 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 58 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu stanovenou podle § 59 odst. 1 tr. zák. na 1 rok.

Podle skutkových zjištění odvolacího soudu se obviněný J. K. dopustil trestného činu ublížení na zdraví tím, že dne 24. 1. 2004 kolem 17.50 hodin v P. v objektu P. F. poté, co opakovaně obtěžoval prodavačku klenotnictví A. M. B., která na něho zavolala zaměstnance bezpečnostní služby objektu, a poté, co byl členy této služby upozorněn na okolnost, že byla přivolána Policie České republiky, pokusil se z objektu utéci, v čemž se mu snažil zaměstnanec bezpečnostní služby poškozený P. G. zabránit tím, že mu zastoupil cestu, obviněný do něho vrazil, začali se spolu přetahovat, a když byli do sebe zaklíněni, obviněný se snažil vyprostit tím způsobem, že chytil poškozeného za ruku a zkroutil mu malíček, čímž mu způsobil vykloubení středního článku pátého prstu levé ruky; vyléčení tohoto zranění si vyžádalo omezení poškozeného v obvyklém způsobu života po dobu nejméně 3 týdnů a bylo spojeno s jeho pracovní neschopností do 27. 2. 2004.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal obviněný J. K. prostřednictvím svého obhájce dovolání. Odkázal v něm na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a mimo jiné namítl, že nebyla zkoumána oprávněnost zásahu zaměstnanců bezpečnostní služby objektu P. F. ani přiměřenost použitých prostředků, a poukázal na rozpornost výpovědí svědků A. S. a M. H., zaměstnanců bezpečnostní služby, ve vztahu k důvodům jeho zadržení. Podle obviněného z jeho výpovědi, jakož i výpovědi svědků vyplývá, že mohl mít z chování A. S. důvodnou obavu z útoku proti své osobě, před nímž se toliko bránil. Obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze a aby tomuto soudu přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněného J. K. navrhl, aby Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že dovolání je zčásti důvodné.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. byl relevantně uplatněn v té části dovolání, v níž obviněný J. K. zpochybnil správnost právního posouzení skutku. Z hlediska napadeného rozsudku a obsahu dovolání jsou významné otázky, zda byl zásah poškozeného zaměstnance bezpečnostní služby oprávněný a zda nebyl dán důvod vylučující protiprávnost činu obviněného podle § 13 tr. zák. o nutné obraně.

Z tzv. právní věty výroku o vině v napadeném rozsudku vyplývá, že soud považoval za naplněné zákonné znaky trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustí, kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví. Skutková část výroku o vině rozsudků soudů obou stupňů ve spojení s odpovídající částí jejich odůvodnění však neobsahuje všechna konkrétní skutková zjištění, která vyjadřují zákonné znaky právě tohoto trestného činu. Výrok o vině obviněného trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. nemůže obstát především proto, že přes veškerou pozornost, kterou soudy věnovaly objasnění věci, nebyly náležitě vysvětleny okolnosti vzájemného konfliktu obviněného J. K. a poškozeného P. G., zaměstnance bezpečnostní služby v objektu P. F., v důsledku čehož soudy neučinily taková skutková zjištění, na základě nichž by bylo možno spolehlivě

rozhodnout o oprávněnosti zákroku zaměstnance bezpečnostní služby a vyloučit nutnou obranu, jak dovolatel nepřímou vytkl.

Podstata jednání obviněného spočívala v tom, že v době, kdy se pokusil utéct z objektu P. F. v P. poté, co jej zaměstnanci bezpečnostní služby upozornili na okolnost, že zavolali Policii České republiky, přičemž v útěku mu chtěl zabránit zaměstnanec bezpečnostní služby – poškozený P. G. tím, že mu zastoupil cestu, obviněný do něj vrazil a začali se spolu přetahovat, a když byli do sebe zaklíněni, obviněný se snažil vyprostit tím způsobem, že chytil poškozeného za ruku a zkroutil mu malíček, čímž mu způsobil zranění, jež bylo spojeno s omezením poškozeného v obvyklém způsobu života po dobu nejméně tří týdnů a jehož vyléčení vyžadovalo pracovní neschopnost do 27. 2. 2004.

Poškozený P. G., jak již bylo uvedeno, byl v rozhodné době zaměstnancem bezpečnostní služby objektu P. F. v P. Zaměstnanec bezpečnostní služby není veřejným činitelem (§ 89 odst. 9 tr. zák.), nemá žádné zvláštní postavení a na jeho chování nutno pohlížet jako na chování každého jiného občana. Znamená to, že smí omezit osobní svobodu jiného jen za podmínek § 76 odst. 2 tr. ř. Podle tohoto ustanovení osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Je však povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba bez odkladu policejnímu orgánu oznámit omezení osobní svobody.

Soud prvního stupně se vůbec nezabýval otázkou oprávněnosti zákroku poškozeného vůči obviněnému. V odůvodnění svého rozsudku však mimo jiné charakterizoval jednání obviněného též jako jednání, které spočívalo v „úmyslném naražení do poškozeného P. G., který ve snaze vyhovět policii v zadržení obviněného, se postavil do východu z objektu P. F., aby tak obviněnému zabránil v útěku před policií ...“ Odvolací soud k tomu uvedl, že zaměstnanci bezpečnostní služby zpočátku obviněného vyzývali k odchodu z prodejny, avšak ve chvíli, kdy byla přivolána Policie České republiky, nastoupilo jejich úsilí zabránit obviněnému v odchodu. Vyslechnutí svědci včetně svědkyně M. B. podle odvolacího soudu potvrdili, že slovní obtěžování svědkyně trvalo delší dobu a v této souvislosti bylo již na Policii České republiky podáno trestní oznámení. Za uvedeného stavu odvolací soud považoval zadržení obviněného na místě do příjezdu Policie České republiky za odůvodněné, a pokud měl obviněný pocit, že jeho jednání vůči svědkyni M. B. i v samotném obchodě nebylo závadné, bylo i v jeho zájmu, aby setrval na místě a policistům případně v této souvislosti předložil svoji verzi.

Interpretace výpovědí svědků, zvláště pak svědka P. G., jak ji učinil odvolací soud, podle názoru Nejvyššího soudu není přiléhavá a zjištění odvolacího soudu jsou ve zjevném rozporu s rozhodnými skutkovými zjištěními. Slovní obtěžování totiž nebylo důvodem zákroku, o čemž svědčí i to, že na počátku konfliktu zaměstnanci bezpečnostní služby, reagující na nevhodné chování obviněného vůči M. B., ho nabádali k odchodu. Ani jeden ze svědků nenaznačil, že by se podle jejich přesvědčení obviněný vůči této svědkyni dopustil trestného činu. Důvodem zákroku vůči obviněnému při východu z objektu P. F. nebylo (a ani nemohlo být) jejich přesvědčení o spáchání trestného činu a zadržení jeho pachatele. V této souvislosti nelze přihlížet k dalšímu chování obviněného vůči M. B., které časem nabývalo na intenzitě. Nad rámec řečeného a jen pro úplnost Nejvyšší soud poznamenává, že ve vztahu k jednání poškozeného nebyly splněny podmínky svépomoci podle § 6 obč. zák., a osobu, která byla přistižena při činu, jenž má znaky přestupku, je-li důvodná obava, že bude pokračovat v protiprávním jednání anebo bude mařit řádné objasnění věci, je oprávněn zajistit jen policista (§ 14 odst. 1 písm. d/ zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů).

Výpovědi svědků P. G. a dalšího zaměstnance bezpečnostní služby M. H. se shodují v tom, že důvodem zásahu P. G. byla snaha zabránit obviněnému v odchodu z objektu P. F. před příjezdem hlídky policie, která byla přivolána na místo.

Jak uvedl svědek M. H., nemohli nijak zasáhnout proti obviněnému J. K. v souvislosti s jeho chováním k M. B., a teprve v jisté fázi konfliktu mezi obviněným a svědkem A. S. obviněnému sdělil, aby vyčkal do příjezdu policie, která je na cestě. Pak obviněnému nevěnoval pozornost a najednou uslyšel, že utíká a pere se s P. G., který šel k východu, aby obviněnému zabránil v případě útěku a aby ho policie mohla vyslechnout. Svědek A. S., jejich nadřízený, uvedl, že policie je žádala, aby obviněného zadrželi, protože mu potřebovali předat zásilku, a i z toho důvodu, že neustále chodil za M. B. a obtěžoval ji. Podle jeho výpovědi však byla policie přivolána až po údajném napadení P. G. K důvodům zásahu P. G. a k mechanismu vzniku jeho zranění se nevyjádřil.

Poškozený P. G. vypověděl, že měli oznámit policii, až se obviněný bude zdržovat v objektu, ale důvod neznal. Po sdělení, že byla přivolána hlídka policie, se obviněný rozhodl opustit budovu, v čemž mu chtěl poškozený zabránit proto, že už byla policie, která je požádala o spolupráci, na cestě. Jak dále poškozený uvedl, za obviněným běžel též proto, jelikož ten opakovaně obtěžoval M. B., a poškozený předpokládal, že policie bude chtít hovořit s obviněným i z těchto důvodů. Tuto část výpovědi poškozeného je však třeba hodnotit ve spojení s jeho sdělením, podle něhož toliko „obtěžování“ M. B. nevedlo zaměstnance bezpečnostní služby k přivolání policie. Jak totiž poškozený výslovně uvedl, obviněného nabádali, aby odešel. Z toho vyplývá, že skutečným záměrem poškozeného bylo zabránit obviněnému v odchodu z objektu P. F. před příjezdem policie, která ho tu marně hledala a požádala zaměstnance bezpečnostní služby, aby ji informovali, pokud se tu bude nacházet obviněný, jehož nemohli zastihnout v místě bydlíště.

Takový záměr však ze zákroku poškozeného P. G. vůči obviněnému J. K. nečiní zákrok oprávněný a stávající závěry odvolacího soudu nelze bez dalšího akceptovat; ani úsilí směřující k zajištění plnění úkolů Policie České republiky nemůže ospravedlnit činy contra legem. I kdyby v souvislostech udávaných svědky je policisté žádali dokonce o „zadržení“ obviněného, nebyl by k tomu žádný zákonný podklad. Nedostatkem napadeného rozsudku je, že v důsledku takto nepřesvědčivě učiněného závěru se odvolací soud už nezabýval ani existencí okolnosti vylučující protiprávnost činu obviněného ve smyslu § 13 tr. zák.

Podstatou nutné obrany podle § 13 tr. zák. je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem, a to jednáním, jež by jinak bylo trestným činem. Protože obránce odvracející útok chrání zájmy, které chrání i trestní zákon, nejedná proti účelu tohoto zákona, ale ve shodě s ním. Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho protiprávnost. Nutná obrana předpokládá odvrácení útoku přímo hrozícího nebo trvajícího na zájem chráněný trestním zákonem; obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Útok je jednání (člověka), které je úmyslné, protiprávní (nedovolené) a určitou měrou nebezpečné pro společnost (nikoliv zcela nepatrnou). Proto podmínky nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. mohou být splněny i v případě, když osoba, jíž je neoprávněně bráněno v odchodu, a tedy v užívání osobní svobody, užije násilí k překonání odporu toho, kdo jí brání v osobní svobodě. Existence podmínek podle § 13 tr. zák. je v takovém případě založena na tom, že uvedená osoba odvrací útok na zájem chráněný trestním zákonem, konkrétně na zájem společnosti na ochraně osobní svobody, která je též ústavně zaručena. Otázkou pak je, zda způsob, který obviněný J. K. zvolil k ochraně své osobní svobody a k zamezení dalšího porušování jeho práv chráněných mimo jiné trestním zákonem, byl adekvátní útoku na jeho osobní svobodu. Obrana totiž nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Přiměřenost obrany je třeba hodnotit především se zřetelem k intenzitě útoku a vlastní obrany, přičemž je zjevné, že obrana musí být – má-li být způsobila k odvrácení útoku – silnější než útok. Nesmí být však zcela zjevně (mimořádně hrubě, naprosto jednoznačně) přehnaná. Přiměřenost nutné obrany je třeba hodnotit též se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel. Na druhou stranu ale nelze zaujmout zcela subjektivistický přístup založený jen na představách bránící se osoby; vždy je nutno celou

situaci posuzovat a hodnotit komplexně a v celém jejím vývoji v konkrétním čase a na konkrétním místě.

Z pohledu těchto východisek nelze mít závěry soudů za přesvědčivé a konzistentní. Na soudu prvního stupně proto bude, aby se zabýval oprávněností zákroku zaměstnance bezpečnostní služby – poškozeného P. G., a to popřípadě i po opakovaných výsleších zaměstnanců bezpečnostní služby, jejichž výpovědi nebyly zcela shodné, a aby se vypořádal s otázkou, zda čin obviněného splňuje podmínky vylučující jeho protiprávnost ve smyslu § 13 tr. zák.

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného J. K. zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze i jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 a zrušil také všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Obvodnímu soudu pro Prahu 3 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Při novém rozhodování je soud vázán právním názorem, který vyslovil Nejvyšší soud v tomto usnesení.